

BROWNSWORD, R.: LAW 3.0: RULES, REGULATION, AND TECHNOLOGY¹

JAN TOMÍŠEK²

BROWNSWORD, R.: Law 3.0: Rules, Regulation, and Technology. Abingdon: Routledge, 2021, 130 s. ISBN 978-0-367-51640-6

Kniha Law 3.0 upozorňuje na skutečnost, že naše chování je čím dál častěji na místo pravidel omezováno technologickými opatřeními (ať už jde o architekturu letištních hal nebo nastavení webových platforem). Tato opatření navrhuje zahrnout do širší práva jako společenské, vědní a pedagogické disciplíny a předkládá také možný přístup k hodnocení jejich legitimacy a regulaci technologií obecně.

Podle autora lze v právu rozlišit tři samostatné diskurzy či nastavení myslí – Právo 1.0, Právo 2.0 a Právo 3.0. Právo 1.0 je charakteristické aplikací „pravidel, standardů a obecných principů na konkrétní skutkové situace“.³ Právo 2.0 se vyznačuje formulací nových pravidel a regulatorních rámců, které slouží konkrétním účelům regulace.⁴ Právo 3.0 je podobně instrumentalistické, ale vedle norem jako pravidel chování systematicky uplatňuje k dosahování sledovaných účelů také technologická opatření.⁵

¹ Tento článek vznikl v rámci projektu "Právo a technologie XI", MUNI/A/1293/2022.

² Mgr. et Mgr. Ing. Jan Tomíšek je doktorandem na Ústavu práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity a partnerem v advokátní kanceláři ROWAN LEGAL, kontaktní e-mail: jantomisek@gmail.com.

³ BROWNSWORD, Roger. *Law 3.0: Rules, Regulation, and Technology*. Abingdon: Routledge, 2020. s. 2. Všechny citace z této knihy byly přeloženy autorem této recenze.

⁴ Viz tamtéž, s. 3.

⁵ Viz tamtéž.

Autor poukazuje na to, že Právo 1.0 bylo narušeno novými technologiemi, které vedly k otázkám, zda jsou aktuální pravidla přiměřená svému účelu, ať už z důvodu nefunkčnosti nebo úplné absence pravidla pro danou situaci.⁶ Právo 2.0 pak bylo narušeno dostupností čím dál širší palety technologií, které lze uplatnit k usměrňování lidského chování nenormativním způsobem.⁷ V Právu 3.0 je tak právo jako normativní systém pouze jedním prvkem regulatorního prostředí.⁸

Klíčové je upozornění autora, že technologická opatření omezují naši „praktickou svobodu“, tedy rozsah možných jednání v konkrétní situaci.⁹ Proto je důležité zabývat se jejich legitimitou stejně jako v případě právních norem. Za tímto účelem autor rozčleňuje odpovědnost regulátorů do tří kategorií – odpovědnost za zachování základních předpokladů lidské existence (*commons*),¹⁰ odpovědnost za respektování základních hodnot určitého společenství¹¹ a odpovědnost za přijatelné vyvažování zájmů.¹² Soulad s těmito odpovědnostmi by měl být klíčový při použití jakékoli nové technologie v praxi regulovaných subjektů (tj. jakožto objektu regulace) stejně jako při použití technického opatření jako nástroje regulace.¹³

Samotný soulad s těmito požadavky není podle autora dostatečný k tomu, abychom mohli uzavřít, že konkrétní technologické opatření naplňuje požadavky vlády práva. Stejně jako právní pravidla by mělo být přijímáno v souladu s konstitutivními pravidly daného společenství. Na druhou stranu takto přijatá opatření by měla být respektována jejich adresátů.¹⁴ Dalšími požadavky můžou být podrobení opatření veřejné debatě, vratnost opatření, respektování limitů vzešlých z této debaty nebo právo na

⁶ Viz tamtéž, s. 16.

⁷ Viz tamtéž, s. 29.

⁸ Viz tamtéž, s. 51.

⁹ Viz tamtéž, s. 65.

¹⁰ Viz tamtéž, s. 72.

¹¹ Viz tamtéž, s. 74.

¹² Viz tamtéž, s. 75.

¹³ Viz tamtéž, s. 76.

¹⁴ Tento požadavek je relevantní tam kde existuje možnost technické opatření obejít. Viz tamtéž, s. 81.

zásah člověka.¹⁵ Zde však autor upozorňuje, že požadavek na zásah člověka se může v praxi vyprázdnit, protože může být poměrně nízká pravděpodobnost, že člověk změní výsledek aplikace technologie, pokud v ní má důvěru. Stejně tak může být nedostatečné spoléhat se na adresáty opatření, že toto své právo uplatní. Vhodnější se proto zdá být průběžná validace výsledků technologického opatření.¹⁶

Autor dále navrhuje, že novým technologiím by se měly věnovat dedikované a nezávislé instituce, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni,¹⁷ a navrhuje rozšířit výuku práva na Práva 3.0,¹⁸ aby absolventi právnických fakult byli adekvátně vybaveni pro realitu, která nás obklopuje a ve které hrají technologie nezastupitelnou roli.

Kniha je stručná a čtivá, protože čtenářsky přívětivou formou shrnuje myšlenky vyjádřené ve dřívějších rozsáhlejších akademických publikacích autora.¹⁹ Její první polovina je především popisná, vysvětluje pojmy Práva 1.0, Práva 2.0 a Práva 3.0 a jejich vztahy. Druhá polovina knihy pak předkládá hlavní návrhy autora.

Na jednu stranu lze říci, že řada východisek, které autor shrnuje v první polovině knihy, není nijak objevná. Je jasné, že naše chování v praxi ovlivňují nenormativní faktory utvářené člověkem, resp. formované regulátory – např. ekonomické nástroje, které se běžně v regulaci používají.

Na druhou stranu diskuze, kterou autor otevírá, a problémy, na které poukazuje, jsou v současné době významné, protože technologická opatření hrají v regulaci našeho chování čím dál větší roli. Proto je na místě pracovat s nimi v právu systematicky a zkoumat jejich legitimitu. Význam této diskuze podtrhuje rozvoj technologií, jako je generativní umělá inteligence, která má velký potenciál použití pro regulaci.

¹⁵ Viz tamtéž, s. 82 a násl.

¹⁶ Viz tamtéž, s. 91 a násl.

¹⁷ Viz tamtéž, s. 95 a násl.

¹⁸ Viz tamtéž, s. 103 a násl.

¹⁹ Viz tamtéž, s. 6. s odkazem na BROWNSWORD, Roger. *Law, technology and society: reimagining the regulatory environment*. Abingdon: Routledge, 2019. a BROWNSWORD, Roger. *Law Schools for Lawyers, Citizens, and People*. In: *The Law School-Global Issues, Local Questions*. Abingdon: Routledge, 2019. s. 26–40.

Do jisté míry může být problematická úvaha autora o třech kategoriích odpovědností regulátorů, kdy se jeho pojetí základních předpokladů lidské existence zdá být významně formováno euroatlantickým pohledem na svět a nemusí být zcela funkční v jiných kulturách, které jsou méně antropocentrické.²⁰ Na druhou stranu, pokud se ztotožníme s myšlenkou Pavla Holländera, že základním účelem práva je zachování lidského společenství a jeho členů,²¹ pak by odpovědnost regulátorů za zachování základních předpokladů lidské existence mělo být možné najít jako společný jmenovatel napříč společenstvími a kulturami.

Za důležité považují upozornění autora, že přemíra technologických opatření omezujících naši praktickou svobodu může vést k morálnímu vyprázdnění. Jednoduše řečeno skutečnost, že člověk jedná morálně (v souladu s hodnotami svého společenství a s přiměřeným respektem k zájmům ostatních) ze svého vnitřního rozhodnutí, nikoli z důvodu, že díky technologickým opatřením je takové jednání jediné možné, má svou vlastní hodnotu. Jinými slovy, že bez nutnosti činit morální rozhodnutí může tato naše schopnost degradovat.²²

Celkově považují knihu za velmi zdařilou. Některé předkládané myšlenky, jako např. vytvoření speciálního mezinárodního orgánu pro regulaci technologií se mohou zdát jako ambiciózní v míře hraničící s naivitou. Současně některých témat se kniha pouze lehce dotýká – příkladem jsou technické prostředky ochrany (DRM),²³ které jsou dle mého názoru dobrým příkladem technologického opatření s problematickou legitimitou.²⁴ Přesto kniha stručně shrnuje komplexní téma, srozumitelným způsobem otevírá velmi důležitou diskuzi a předkládá do ní konkrétní návrhy.

²⁰ Viz POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. s. 300 a 301.

²¹ Viz HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. Praha: Aleš Čeněk, 2012. s. 81.

²² Viz BROWNSWORD, Roger. *Law 3.0: Rules, Regulation, and Technology*. Abingdon: Routledge, 2020. s. 74.

²³ Viz § 43 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů, a BROWNSWORD, Roger. *Law 3.0: Rules, Regulation, and Technology*. Abingdon: Routledge, 2020. s. 79.

²⁴ Viz např. MYŠKA, Matěj. The true story of DRM. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2009, roč. 3. č. 2, s. 267–278.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).
